

АНОТАЦІЯ

Варецька О.О. Стратегії і тактики критики в політичному дискурсі Німеччини й України (інструментально-фонетичне дослідження). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» у галузі знань 03 «Гуманітарні науки». – Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2021.

Дисертаційну працю присвячено зіставному дослідженню втілення стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України та визначенню спільних і відмінних рис на вербальному (лексико-синтаксичному) та паравербальному (просодико-кінесичному) рівнях. Акцентування інструментально-фонетичного підходу в дослідженні стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини і України здебільшого зумовлено принципами зіставно-типологічної лінгвістики, що спроектована на аналіз стратегічно-тактичної реалізації критики у взаємозв'язку з диверсифікаціями політичного дискурсу, у якому в різних жанрах і типах текстів з'єднуються типологічні ознаки окремих мов (німецької і української), прагматичні правила окремих лінгвокультур та національно-культурних кодів й універсальні форми критичної оцінки.

Об'єкт дослідження – сучасний політичний дискурс Німеччини й України. *Предметом* аналізу обрано стратегії і тактики критики в політичному дискурсі Німеччини й України.

Мета розвідки – з'ясування спільних і відмінних рис стратегій критики і тактик їх реалізації в німецькому й українському політичних дискурсах. Для досягнення поставленої мети розв'язано такі *завдання*:

– висвітлено теоретичні засади студіювання феномена критики та різноманітні підходи щодо його інтерпретації в гуманітарних галузях знання;

- визначено стратегії і тактики критики та їх види, форми й функції в політичному дискурсі;
- розроблено комплексну методику двобічного зіставного дослідження стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України;
- класифіковано лексико-синтаксичні засоби вербалізації стратегій експліцитної та імпліцитної критики та просодико-кінесичні засоби оформлення стратегій конструктивної та деструктивної критики в німецькому та українському політичних дискурсах;
- схарактеризовано спільні й відмінні риси вербальної та паравербальної організації стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України;
- виокремлено універсальні стратегії та етноспецифічні тактики критики в промовах німецькомовних та українськомовних політиків у публічних електоральних дебатах;
- окреслено характер взаємозв'язку стратегій і тактик критики із структурними частинами політичних дебатів і їх етноспецифіку в межах німецько-української дискурсивної паралелі.

Матеріал дослідження складають відеозаписи різножанрових політичних виступів німецьких (А. Вайдель, О. Гауланд, Х. Зеєхофер, К. Кюнерт, А. Меркель, М. Шульц та ін.) і українських (І. Геращенко, В. Зеленський, О. Ляшко, П. Порошенко, Ю. Тимошенко, І. Фаріон та ін.) політиків загальним обсягом 10 годин (по 5 годин для кожної мови).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у виокремленні стратегій і тактик критики, їх видів, форм і функцій у німецькомовному й українськомовному політичних дискурсах. *Уперше* розроблено комплексну методику двобічного зіставного дослідження стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України із залученням інструментально-фонетичного методу. *Новим* у роботі є класифікація лексико-синтаксичних засобів вербалізації стратегій експліцитної та імпліцитної критики й просодико-кінесичних засобів оформлення стратегій конструктивної та

деструктивної критики в німецькому й українському політичних дискурсах. *Уперше* схарактеризовано спільні й відмінні риси вербальної та паравербальної організації стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України; з'ясовано універсальні стратегії та етноспецифічні тактики критики в промовах німецькомовних та українськомовних політиків у публічних електоральних дебатах; визначено взаємозв'язок стратегій і тактик критики зі структурними частинами політичних дебатів, а також виокремлено етноспецифіку дебатів у межах німецько-української дискурсивної паралелі.

Теоретичне значення дисертації полягає в уточненні положень політичної лінгвістики, конотативної паралінгвістики, контрастивної дискурсології, лінгвокультурології та контрастивної лінгвоперсонології. Міжмовне зіставлення вербалізації стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України у рамках інструментально-фонетичного дослідження дало змогу визначити подібності й відмінності критики, здійсненої політичними лінгвоперсонами, у німецькому й українському політичних дискурсах, що сприяло з'ясуванню універсальних та унікальних ознак політичного критисайзингу у віддаленоспоріднених німецькій та українській мовах.

Практичне значення отриманих результатів визначаємо можливістю їх використання у викладанні курсів зіставного мовознавства (розділи "Теорія мовних універсалій", "Методика зіставного аналізу інтонаційних систем"), контрастивної лінгвістики (розділи "Контрастивний опис мови", "Контрастивна фонетика", "Типи просодичних універсалій та унікалій"), теорії міжкультурної комунікації (розділи "Типологія міжкультурної комунікації"), у спецкурсах з політичної лінгвістики, контрастивної дискурсології, порівняльної типології німецької та української мов, практичної риторики, а також у процесі підготовки кваліфікаційних праць студентів і магістрантів філологічних спеціальностей.

У *першому* розділі "Теоретичні засади вивчення феномена критики в гуманітарних студіях" виконано аналітичний огляд теоретичних засад вивчення стратегій і тактик критики як комунікативного акту й арсеналу риторики в політичному дискурсі Німеччини й України, зокрема визначено статус критики як міждисциплінарного об'єкта в гуманітарних розвідках, описано види, форми, культурологічні та етноспецифічні риси критики в різних типах дискурсів, проаналізовано комунікативні стратегії і тактики політичного критисайзингу в період електоральної боротьби, а також лінгвокультурні традиції політичної критики в публічній комунікації Німеччини й України.

У *другому* розділі "Методика дослідження стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України" запропоновано дослідницькі методи, мовний матеріал, програму проведення комплексного дослідження стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України з використанням ідентифікаційного експерименту, інструментально-фонетичного й зіставного видів аналізу, а також статистичної обробки отриманих даних. У розділі змодельовано *tertium comparationis* для двобічного зіставлення, основою якого є ідеалізоване позамовне поняття "політична критика", визначено одиницю аналізу й засоби її виокремлення в різножанрових (виступ у парламенті, на передвиборчих дебатах, з'їзді партії, ток-шоу) усних виступах політиків у монологічному та діалогічному форматах.

У *третьому* розділі "Стратегії і тактики критики в політичному дискурсі Німеччини й України" подано результати двобічного зіставлення стратегій і тактик критики в політичному дискурсі Німеччини й України на двох рівнях: вербальному (лексико-синтаксичні засоби вербалізації стратегій експліцитної та імпліцитної критики) та паравербальному (просодико-кінесичні засоби оформлення стратегій конструктивної та деструктивної критики). На підставі отриманих даних визначено подібності і відмінності у

стратегіях і тактиках критики в електоральній боротьбі як складника політичного дискурсу Німеччини й України.

Результати роботи відкривають *перспективу* для розроблення універсального міждисциплінарного інструментарію, який можна застосувати для аналізу й інтерпретації політичної критики загалом, а також у різних формах комунікації – науковому дискурсі, засобах масової інформації, інтернет-комунікації тощо.

Ключові слова: стратегія, тактика, критика, політичний дискурс, культурний код, оцінка, німецька мова, українська мова, міжмовне зіставлення, вербалізація, просодичний, кінесичний.

ABSTRACT

Varetska O.O. Strategies and Tactics of Criticism in Political Discourse of Germany and Ukraine (Instrumental-Phonetic Research). – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for obtaining PhD degree by program subject area 035 “Philology” by field of study 03 “Humanitarian Sciences”. – International Humanitarian University, Odesa, 2021.

The thesis is a comparative study of common and distinctive features of implementing the strategies and tactics of criticism on the verbal (lexical and syntactic) and paraverbal (prosodic and kinesic) levels of the political discourse in German and Ukrainian. The highlighting of instrumental phonetic approach to the study of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine is largely determined by the principles of contrastive linguistics, which considers the strategic and tactical organization of criticism phenomenon in the context of political communication. Namely, it is considered in relation to the communicative diversification of political discourse where different genres and types of texts combine typological features of individual languages (German,

Ukrainian), pragmatic rules of separate linguistic cultures and national cultural codes and the universal forms of critical evaluation.

The *object* of the study is the modern political discourse of Germany and Ukraine. The *subject* of analysis are the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine.

The *goal* of the investigation is to establish common and distinctive features of criticism strategies and the tactics of their implementation in German and Ukrainian political discourse. To achieve the stated goal of the study, the following *objectives* are set:

- highlighting the theoretical foundations of studying viewpoints on criticism and their interpretation in the humanities;
- determining the strategies and tactics of criticism and their types, forms and functions in political discourse;
- developing a comprehensive computational methodology for the two-faceted comparative study of strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine;
- clasifying lexical and syntactic means of verbalizing the strategies of explicit and implicit criticism and co-speech prosodic and kinesic means of supporting strategies of constructive and destructive criticism in German and Ukrainian political discourse;
- characterizing the similarities and differences of the verbal and paraverbal embodiment of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine;
- revealing universal strategies and ethnospecific tactics of criticism in the speeches of German and Ukrainian politicians in the public electoral debates.
- identifying the correlation between the strategies and tactics of criticism and the structural parts of political debates and their ethnospecifics within the German and Ukrainian discursive parallel.

The *research corpus* consists of video recordings of speeches belonging to various genres delivered by politicians of Germany (A. Gauland, K. Kühnert,

A. Merkel, M. Schulz, H. Seehofer, A. Weidel, and others) and Ukraine (I. Farion, I. Gerashchenko, O. Liashko, P. Poroshenko, Y. Tymoshenko, V. Zelenskyi, and others) with a total duration of 10 hours (5 hours for each language).

The *academic novelty* consists in highlighting the strategies and tactics of criticism, and their types, forms and functions in German and Ukrainian political discourse. It is *for the first time* that a comprehensive methodology is developed for the two-faceted comparative study of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine using computational analysis. What is *new* in the work is the classification of the lexical and syntactic means of verbalizing the strategies of explicit and implicit criticism and co-speech prosodic and kinesic means of supporting strategies of constructive and destructive criticism in German and Ukrainian political discourse. *For the first time*, characteristics were given to the similarities and differences of the verbal and paraverbal embodiment of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine; universal strategies and ethnospecific tactics of criticism in the speeches of German and Ukrainian politicians in the electoral discourse were revealed; the correlation between the strategies and tactics of criticism and the structural parts of debates and their ethnospecifics within the German and Ukrainian discursive parallel was identified.

The *theoretical significance* of the thesis consists in clarifying the principles of political linguistics, connotative paralinguistics, contrastive discursology, linguistic culture studies, as well as contrastive linguistic personology. Crosslingual comparison of the verbalization of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine within the framework of a computational phonetic research allows identifying similarities and differences between political criticism by political linguistic personalities in German and Ukrainian discourse, which is instrumental in revealing universal and unique features of political criticizing in distant languages (German language vs. Ukrainian language).

The *practical value* of the conclusions formulated in the thesis is determined by the possibility of their use in teaching courses of comparative linguistics (sections "Theory of Language Universals", "Methods of Comparative Analysis of Intonation Systems"), contrastive linguistics (sections "Contrastive Description of Language", "Contrastive Phonetics", "Types of Prosodic Universals and Uniquelities"), theory of intercultural communication (sections "Typology of Intercultural Communication"), in special courses in political linguistics, contrastive discourse, comparative typology of German and Ukrainian languages, practical rhetoric, as well as in writing qualification works by undergraduate and masters students.

The *first* part "Theoretical Principles of Studying the Criticism Phenomenon in the Humanities" provides an analytical review of the theoretical principles of the study of the strategies and tactics of criticism as a communicative act and rhetoric tool in the political discourse of Germany and Ukraine, in particular, defines the status of criticism as an interdisciplinary object in the Humanities, describes the types, forms, cultural and ethnospecific codes of criticism in different types of lingual communities and discourses, analyzes the organization of electoral discourse and communicative strategies and tactics of political criticizing, as well as linguacultural traditions of political criticism in public communications in Germany and Ukraine.

The *second* part "Methodology of Studying Strategies and Tactics of Criticism in the Political Discourse of Germany and Ukraine" presents the methods, hypothesis, language corpus, program of the comprehensive comparative study of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine using methods of identification experiment, computational phonetic analysis, and two-faceted comparison, as well as statistical processing of the data. The section builds a *tertium comparationis* model for a two-faceted comparative analysis based on the idealized extralingual concept of "political criticism", determines the unit of analysis and means for its extraction in various genres of political speeches by politicians in monological and dialogical (debate) formats.

The *third* part "Criticism Strategies and Tactics in the Political Discourse of Germany and Ukraine" presents the results of the two-faceted comparative analysis of the strategies and tactics of criticism in the political discourse of Germany and Ukraine on two levels: verbal (lexical and syntactic means of verbalizing the strategies of explicit and implicit criticism) and paraverbal (co-speech prosodic and kinesic means of supporting constructive and destructive criticism). The data received allows determining the relations of similarities and differences in the embodiment of the strategies and tactics of criticism in electoral campaigns as part of the political discourse of Germany and Ukraine.

Further *prospects* for the study consist in developing universal interdisciplinary tools for analysis, interpretation and presentation of political criticism in general and in various forms of communication – in scientific discourse, in the media, in online communication, etc.

Keywords: strategy, tactic, criticism, political discourse, cultural code, evaluation, German language, Ukrainian language, crosslingual comparison, verbalization, prosodic, kinesic.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Статті в періодичних наукових виданнях інших держав,
які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку
та/або Європейського Союзу:*

1. Грідюшко О. О. Стратегии и тактики критики в политическом дискурсе Германии и Украины (сопоставительный анализ). *European Journal of Literature and Linguistics*. 2019. №4. Pp. 3–9.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Grydiushko O. Kritische Bewertung in den Auftritten von Abgeordneten im deutschen und ukrainischen parlamentarischen Diskurs (kontrastive Perspektive). *Odessa Linguistic Journal : Research and practice journal*. 2018. Issue 11. Pp. 142–149.

3. Грідюшко О. О. Лінгвальні особливості вираження критики в парламентському дискурсі (на матеріалі німецької та української мов). *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 3. Т. 1. С. 162–168.

4. Грідюшко О. О. Дискурсивні стратегії критики в електоральному дискурсі Німеччини й України (контрастивний аспект). *Записки з українського мовознавства : зб. наук. праць*. 2019. Вип. 26. Т. 2. С. 285–295.

5. Варецька О. Лінгводискурсивні контрасти політичного критисайзингу (німецько-українська паралель). *Odessa Linguistic Journal : Research journal*. 2019. Issue 14. Pp. 65–73.

*Статті в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових
видань України з присвоєнням категорії «Б»:*

6. Varetska O. Verbal and Paraverbal Criticism: a Discursive Study of German and Ukrainian Electoral Speeches. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. 2020. Т. 23 (1). С. 94–104.

Публікації, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

7. Грідюшко О. О. Експліцитні маркери критики в німецькому та українському парламентському дискурсах. *Паралелі та контрасти: мова,*

культура, комунікація : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. 2 листопада 2018 р. Одеса, 2018. С. 23–26.

8. Grydiushko O. O. Verbale Besonderheiten der Kritik im parlamentarischen Diskurs (im Deutschen und Ukrainischen). *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.). Одеса, 2018. С. 206–209.

9. Гридюшко О. О. Щодо визначення поняття «критика» на матеріалі німецької та української мов. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених* : матеріали Четвертої всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 26 жовтня 2018 року. Одеса, 2018. С. 104–106.

10. Гридюшко О. О. Взаємодія лінгвальних і паралінгвальних засобів вираження критики у передвиборчому дискурсі Німеччини та України. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : зб. матеріалів III Круглого столу з міжнар. участю (19 квіт. 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. С. 121–125.

11. Гридюшко О. О. Критика як засіб персуазії у політичній передвиборчій комунікації (на матеріалі німецької й української мов). *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.). Одеса, 2019. Т. 1. С. 669–671.

12. Гридюшко О. О. Вербальні та паравербальні засоби вираження критики в електоральному дискурсі Німеччини та України. *Чорноморські наукові студії* : матеріали П'ятої всеукр. мультидисциплінарної конф., м. Одеса, 17 травня 2019 року. Одеса, 2019. С. 150–153.

13. Гридюшко О. О. Методика двобічного зіставного дослідження критики в політичному дискурсі Німеччини та України. *Research of Different Directions of Development of Philological Sciences in Ukraine and EU* : conference proceedings of International scientific and practical conference, September 20–21, 2019. Baia Mare, 2019. Pp. 132–135.

14. Гридюшко О. О. Критика в соціально-політичній сфері Німеччини та України (контрастивний аспект). *Паралелі та контрасти: мова, культура,*

комунікація : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (15 листопада 2019 р.). Одеса, 2019. С. 35–37.

15. Варецька О. О. Концептуальні контрасти політичної критики в контексті лінгвокультурних традицій Німеччини і України. *Issues of Modern Philology in the Context of the Interaction of Languages and Cultures* : conference proceedings of International scientific and practical conference, December 27–28, 2019. Venice, 2019. Pp. 92–96.

16. Варецька О. О. Використання програмного пакету *ELAN* для анотації супроводжувальних жестів критики в мовленні німецьких та українських політиків. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : зб. матеріалів IV Круглого столу з міжнар. участю (23 квіт. 2020 р. м. Київ). Київ, 2020. С. 112–117.

17. Варецька О. О. Стратегії критики у німецькому та українському політичному дискурсі. *Міжкультурна комунікація в науковому і освітньому просторі* : Матеріали I-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2020). Одеса, 2020. С. 56–59.

18. Варецька О. О. Критика як жанр політичної комунікації в Німеччині й Україні. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса, 2020. Т. 2. С. 435–438.